

Monika Utzig✉, Małgorzata Raczkowska, Aneta Mikuła

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Wybrane aspekty zrównoważonego rozwoju w obszarze społecznym w powiatach województwa mazowieckiego

Streszczenie. Koncepcja zrównoważonego rozwoju będąca przedmiotem debaty politycznej oraz wielu badań naukowych zakłada gospodarowanie zasobami naturalnymi z uwzględnieniem zarówno ich wyczerpywania się, jak i konieczności zaspokajania potrzeb gospodarczych i społecznych. Z perspektywy dobrobytu ludności szczególnie istotny jest obszar społeczny. Celem artykułu jest identyfikacja powiatów województwa mazowieckiego o najwyższych i najniższych poziomach rozwoju zrównoważonego w obszarze społecznym w roku 2011 oraz 2021 oraz zmian pozycji powiatów w rankingu na przestrzeni 10 lat. Przyjęty okres badawczy uwzględnia zmiany, jakie zaszły w gospodarce i społeczeństwie w warunkach pandemii COVID-19. Wykorzystano dane GUS oraz zbudowano miernik syntetyczny z wykorzystaniem metody TOPSIS. Wykorzystano zmienne badające realizację dwóch celów zrównoważonego rozwoju: cel 1 – koniec z ubóstwem oraz cel 3 – dobre zdrowie i jakość życia.

Słowa kluczowe: rozwój zrównoważony, obszar społeczny, powiaty, województwo mazowieckie, TOPSIS

Wstęp

Rozwój zrównoważony, najczęściej określany jako potrzeba utrzymania stałego dochodu ludności, generowanego z niemalejących zasobów kapitału (Wiśniewska, 2011) jest przedmiotem wielu badań naukowych. Zgodnie z koncepcją rozwoju zrównoważonego zasoby powinny być użytkowane z uwzględnieniem potrzeb społecznych i gospodarczych (Roszkowska i in., 2014). Rozwój zrównoważony ma na celu zaspokajanie potrzeb obecnego pokolenia w taki sposób, aby możliwe było zaspokajanie potrzeb przez przyszłe pokolenia, dlatego konieczne jest zastosowanie kompleksowego podejścia uwzględniającego obszary: gospodarczy, społeczny i środowiskowy. W niniejszym opracowaniu podjęto temat rozwoju zrównoważonego w obszarze społecznym, wychodząc z założenia, że nadrzędnym celem rozwoju jest dobrobyt społeczeństwa. Celem

Monika Utzig ORCID: 0000-0003-4143-967X; Małgorzata Raczkowska ORCID: 0000-0002-8540-8958; Aneta Mikuła ORCID: 0000-0001-7129-6898

✉ monika_utzig@sggw.edu.pl

opracowania jest określenie poziomu rozwoju zrównoważonego w obszarze społecznym w powiatach województwa mazowieckiego w 2011 i 2021 r. oraz identyfikacja powiatów, w których pozycja w rankingu pod względem poziomu zrównoważonego rozwoju w obszarze społecznym w badanym okresie uległa największym zmianom.

Przegląd literatury

Punktem wyjścia do podjęcia w rozważaniach naukowych problematyki zrównoważonego rozwoju były kwestie środowiskowe. W latach 70. XX w. coraz częściej obserwowane były trudności i problemy spowodowane postępującą degradacją środowiska naturalnego, jednocześnie wzrost gospodarczy był ograniczony dostępnością niezbędnych surowców (Adamczyk, 2017). Ważnym krokiem w kierunku kształtowania koncepcji zrównoważonego rozwoju była mająca miejsce w Sztokholmie w 1972 r. konferencja *Człowiek i jego środowisko*, której efektem był raport *Tylko jedna ziemia (Only One Earth)*. Jednym z zapisów przyjętej wówczas Deklaracji Sztokholmskiej jest stwierdzenie, że „człowiek ma podstawowe prawo do wolności, równości i odpowiednich warunków życia w środowisku takim, które pozwalałoby mu na życie w dobrobycie” (ONZ, 1972). W celu realizacji przyjętych zaleceń w grudniu 1972 r. powołano Program Ochrony Środowiska Narodów Zjednoczonych – UNEP, czyli agendę ONZ odpowiedzialną za monitorowanie stanu środowiska, stymulowanie badań naukowych w dziedzinie ochrony środowiska, udzielanie pomocy przy opracowywaniu umów międzynarodowych i programów ochrony środowiska (Burchard-Dziubińska i in., 2014). Kolejnym krokiem było powołanie Światowej Komisji ds. Środowiska i Rozwoju, która w 1987 r. w raporcie *Nasza wspólna przyszłość (Our Common Future)*, (United Nations, 1987) po raz pierwszy wskazała rozwój zrównoważony jako drogę harmonijnego rozwoju społeczeństw, jednocześnie nie ograniczającą szans przyszłych pokoleń na zaspokajanie ich potrzeb (Adamczyk, 2017). Kwestie zawarte w raporcie *Nasza wspólna przyszłość* były przedmiotem wielu dyskusji, w wyniku których zorganizowano w 1992 r. II Konferencję ONZ w Rio de Janeiro (tzw. Szczyt Ziemi – Earth Summit), podczas której ujednociono wytyczne w zakresie zrównoważonego rozwoju. Podczas niej przyjęto: deklarację praw i obowiązków państw w procesie realizacji zrównoważonego rozwoju, podstawowe zasady zrównoważonego rozwoju, zestaw rekomendacji dla działań na rzecz zrównoważonego rozwoju w skali globalnej (Globalny program działań Agenda 21), (United Nations, 1992).

W reakcji na nawarstwiający się problemy społeczno-ekonomiczne w latach 90. XX w. określone zostały tzw. Milenijne Cele Rozwoju (ang. *Millenium Development Goals* – MDG), których celem była poprawa sytuacji w krajach rozwijających się (Szymczak, 2018). Dotyczyły one obszarów uznanych za szczególnie ważne i istotne, takich jak: wyeliminowanie skrajnego ubóstwa oraz głodu na świecie, zapewnienie powszechnego nauczania na poziomie podstawowym, promowanie równości płci i awans społeczny, redukcja umieralności dzieci, poprawa opieki zdrowotnej nad matkami, ograniczanie rozprzestrzeniania się HIV/AIDS, malarii i innych chorób, stosowanie zrównoważonych metod gospodarowania zasobami naturalnymi oraz stworzenie globalnego partnerskiego porozumienia na rzecz rozwoju (ONZ, 2000). Warto zauważyć, że wiele obszarów

przyjętych do realizacji w tej deklaracji dotyczyło obszaru społecznego. Dalsza modyfikacja założeń stawianych przed państwami i społeczeństwami nastąpiła przez przyjęcie Agendy 2030 przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 15 września 2015 r. (ONZ, 2015). Spośród przyjętych 17 celów zrównoważonego rozwoju aż 5 dotyczy obszaru społecznego, są to: cel 1 – koniec z ubóstwem, cel 3 – dobre zdrowie i jakość życia, cel 4 – dobra jakość edukacji, cel 5 – równość płci, cel 10 – mniej nierówności (Raczkowska i in., 2021).

W badaniach nad rozwojem zrównoważonym początkowo kluczowy był obszar ekonomiczny, jedynie wspierany przez środowisko przyrodnicze i społeczne. Następnie uznano równowagę trzech obszarów, określając rozwój zrównoważony jako taki, który jest pożądaný społecznie, uzasadniony ekonomicznie i dopuszczalny ekologicznie. Obecnie ewolucja tego pojęcia zmierza w kierunku przyznania kluczowej roli w rozwoju obszarowi społecznemu, gdzie nowa jakość kapitału ludzkiego jest siłą sprawczą zharmonizowanego podnoszenia jakości życia we wszystkich sferach bytu i działania ludzkiego (Siuta-Tokarska, 2020). Inaczej mówiąc, środowisko przyrodnicze i kulturowe jest niezbędną podstawą zrównoważonego rozwoju, do osiągnięcia którego narzędziem jest gospodarka, ale celem jest dobra jakość życia dla wszystkich ludzi, czyli aspekt społeczny (Terefenko i Łonyszyn, 2018).

Rozwój zrównoważony obejmuje trzy wymiary: ekologiczny, ekonomiczny oraz społeczno-kulturowy. W obszarze społeczno-kulturowym najważniejsze problemy dotyczą: niedostatecznego urzeczywistnienia zasad demokracji i praworządności, ubóstwa, braku bezpieczeństwa socjalnego, problemów demograficznych, nierówności w różnych obszarach, braku bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego oraz obciążenia dla zdrowia i jakości życia (Rogall, 2010).

O ile w pracach poruszających zagadnienia rozwoju zrównoważonego często jednocześnie są analizowane kwestie środowiskowe i gospodarcze, to kwestie społeczne rzadziej były przedmiotem badań (Nagórny, 2011). Celami społecznymi w ramach rozwoju zrównoważonego są z jednej strony działania zmierzające do zmiany postaw społecznych tak, by w większym stopniu mogły być realizowane cele środowiskowe, a z drugiej zmniejszanie dysproporcji pomiędzy poziomem i jakością życia w poszczególnych społeczeństwach lub ich grupach (Matuszczak, 2009). Elementami rozwoju zrównoważonego w obszarze społecznym są: równość (wszyscy mieszkańcy, bez względu na płeć, powinni mieć równe szanse na przetrwanie i zrealizowanie swojego potencjału rozwojowego), świadomość dla zrównoważonego rozwoju (przejawiająca się przez częstsze realizowanie bardziej zrównoważonych wzorców konsumpcji), uczestnictwo (jak najwięcej grup społecznych powinno być zaangażowanych w proces decyzyjny) oraz spójność społeczna (zdolność społeczeństwa do zapewnienia długoterminowego dobrobytu dla wszystkich członków społeczeństwa), (Murphy, 2012).

Ważnymi problemami dotykającymi współczesne społeczeństwa są bieda i nierówności. W skali świata łączą się one najczęściej z wieloma innymi problemami, do których można zaliczyć: zadłużenie, niskie ceny surowców, niską produkcję żywności na mieszkańca, brak uprzemysłowienia, rosnące nierówności między bogatymi i biednymi. Na rosnący problem nierówności zwrócił uwagę Piketty, zauważając, że proces podziału bogactwa był uwarunkowany przez mechanizmy polityczne, a nie tylko ekonomiczne,

pogłębianie się nierówności wynika zaś z faktu, że stopa zwrotu z kapitału trwale przekracza stopę wzrostu gospodarczego, a rozkład kapitału w społeczeństwie jest nierównomierny (Piketty, 2014).

Jednocześnie nierównomierny poziom rozwoju poszczególnych regionów jest źródłem wielu różnych teorii ekonomicznych, zarówno neoklasycznych, uzasadniających występowanie konwergencji pomiędzy regionami, jak i opartych na nowej teorii wzrostu Romera, uzasadniających pogłębianie się różnic zgodnie z teorią wzrostu endogenicznego (Spychała i Spychała, 2022). Jednocześnie w ramach paradygmatu nowego regionalizmu regionalnego podkreśla się ważność zasobów endogenicznych regionu, otoczenia instytucjonalnego, aktywności regionalnych instytucji władzy, ale przede wszystkim ważność czynników o charakterze pozaekonomicznym (Tuziak, 2022).

W badaniach dotyczących zrównoważonego rozwoju uznaje się za kluczowe obszary związane z wyeliminowaniem ubóstwa (cel 1), głodu (cel 2), dobrym zdrowiem i jakością życia (cel 3) oraz promowaniem stabilnego, trwałego wzrostu gospodarczego (cel 8) (Barska i in., 2022), co potwierdza istotną rolę rozwoju w obszarze społecznym przyjętego jako przedmiot niniejszego opracowania.

Metody badań

W celu określenia poziomu rozwoju zrównoważonego w obszarze społecznym w powiatach województwa mazowieckiego oraz zmian, które zaszły tym zakresie w ciągu 10 lat, tj. pomiędzy okresem początkowym (2011) a końcowym (2021), wskazano listę potencjalnych wskaźników mogących służyć do oceny poziomu rozwoju zrównoważonego w obszarze społecznym, związaną z realizacją poszczególnych celów zrównoważonego rozwoju: cel 1 – koniec z ubóstwem, cel 3 – dobre zdrowie i jakość życia. Na poziomie powiatów trudno jest określić poziom rozwoju zrównoważonego w takich obszarach jak: dobra jakość edukacji, równość płci czy mniej nierówności, dlatego w niniejszym badaniu skupiono się na realizacji dwóch wybranych obszarów. W doborze zmiennych kierowano się ich dostępnością i kompletnością. W kolejnym kroku wyznaczono współczynniki zmienności, jako zmienne quasi-stałe przyjmując te, dla których współczynnik zmienności nie przekraczał 10%. Odrzucono również zmienne nadmiernie skorelowane z innymi. Przyjęto współczynnik korelacji Pearsona na poziomie 70% jako wartość progową.

Analizy zmian oraz oceny postępów poszczególnych powiatów w kierunku osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju w obszarze społecznym dokonano na podstawie procedury TOPSIS (ang. *Technique for Order Preference by Similarity to an Ideal Solution* – technika porządkowania preferencji wedle podobieństwa do idealnego rozwiązania). Metoda TOPSIS należy do wielowymiarowych metod porządkowania liniowego, które pozwalają na uporządkowanie analizowanych obiektów w taki sposób, że możliwe jest ich przeniesienie na linię prostą z uwzględnieniem hierarchii, czyli od obiektów stojących najwyżej do tych zajmujących najniższe pozycje (Parlińska i in., 2014). W ramach metody wyznacza się odległości każdego obiektu wielocechowego od wzorca i antywzorca, a następnie dokonuje się liniowego uporządkowania obiektów. Końcowym

rezultatem prowadzonych analiz jest wskaźnik syntetyczny tworzący ranking badanych obiektów. Za najlepszy obiekt uważa się ten, który ma najmniejszą odległość od rozwiązania idealnego i jednocześnie największą od rozwiązania antyidealnego.

Określenie miernika syntetycznego z wykorzystaniem metody TOPSIS obejmuje (Bąk, 2016):

- wybór zmiennych diagnostycznych na podstawie przesłanek merytorycznych i statystycznych (x_{ij} – obserwacja j -tej zmiennej dla obiektu i),
- określenie charakteru zmiennych: stymulanty/destymulanty,
- normalizacja zmiennych zgodnie z przekształceniem ilorazowym: $z_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^n x_{ij}^2}}$,

- określenie współrzędnych modelowych wzorca (z_{0j}^+) i antywzorca (z_{0j}^-):

$$z_{0j}^+ = \begin{cases} \max_i \{z_{ij}\} & \text{dla stymulant} \\ \min_i \{z_{ij}\} & \text{dla destymulant} \end{cases}; \quad z_{0j}^- = \begin{cases} \min_i \{z_{ij}\} & \text{dla stymulant} \\ \max_i \{z_{ij}\} & \text{dla destymulant} \end{cases}$$

- określenie odległości obiektów od wzorca d_{i0}^+ i antywzorca d_{i0}^- :

$$d_{i0}^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^m (z_{ij} - z_{0j}^+)^2}; \quad d_{i0}^- = \sqrt{\sum_{j=1}^m (z_{ij} - z_{0j}^-)^2},$$

- określenie wartości zmiennej agregatywnej: $q_i = \frac{d_{i0}^-}{d_{i0}^+ + d_{i0}^-}$, gdzie najlepszy obiekt

charakteryzuje się najwyższą wartością zmiennej agregatywnej q_i , a najgorszy najniższą (Raczkowska i in., 2021, 67),

- podział uporządkowanych obiektów (powiatów) na klasy, w zależności od poziomu zmiennej syntetycznej z uwzględnieniem jej średniej arytmetycznej i odchylenia standardowego (Kisielińska i in., 2021, s. 133).

Obliczenia zostały wykonane z wykorzystaniem oprogramowania Statistica oraz MS Office.

Wyniki badań

Dla określenia poziomu zrównoważonego rozwoju w obszarze społecznym w powiatach województwa mazowieckiego przyjęto do badania 13 potencjalnych wskaźników (tab. 1) mieszczących się w zakresie celu 1 (koniec z ubóstwem) oraz celu 3 (dobre zdrowie i jakość życia). W odniesieniu do większości zmiennych przyjęto dane za lata 2011 oraz 2021, jedynie w przypadku danych dotyczących odsetka mieszkań wyposażonych w łazienkę oraz centralne ogrzewanie z uwagi na brak danych dla roku 2021 przyjęto dane za rok 2020.

Spośród przyjętych do badania 13 potencjalnych zmiennych 7 zostało określonych jako stymulanty, a 6 jako destymulanty. Niektóre z przyjętych wstępnie zmiennych było ze sobą wzajemnie skorelowanych lub charakteryzowało się niewielką zmiennością.

Tabela 1. Wskaźniki wstępnie zakwalifikowane do określenia poziomu rozwoju zrównoważonego w obszarze społecznym na poziomie powiatów

Wskaźnik	Stymulanta/ /destymulanta	Cel
Beneficjenci środowiskowej opieki społecznej na 10 tys. ludności	destymulanta	1
Odsetek długotrwale bezrobotnych jako % aktywnych zawodowo	destymulanta	1
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska = 100)	stymulanta	1
Stopa bezrobocia rejestrowanego	destymulanta	1
Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej przez ludność w wieku produkcyjnym	destymulanta	1
Biblioteki publiczne na 10 tys. ludności	stymulanta	3
Lekarze na 10 tys. ludności	stymulanta	3
Odsetek mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie	stymulanta	3
Odsetek mieszkań wyposażonych w łazienkę	stymulanta	3
Pielęgniarki i położne na 10 tys. ludności	stymulanta	3
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	stymulanta	3
Zgony choroby układu krążenia na 100 tys. osób	destymulanta	3
Zgony ogółem na 100 tys. osób	destymulanta	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp: 10.03.2023).

Z zestawienia wyłączono te zmienne, które charakteryzowały się współczynnikiem zmienności poniżej 0,1 oraz skorelowane ze sobą wzajemnie (współczynnik korelacji liniowej Pearsona powyżej 0,7). Ostateczny zestaw wskaźników przyjętych do określenia poziomu zrównoważonego rozwoju w obszarze społecznym zawarto w tabeli 2.

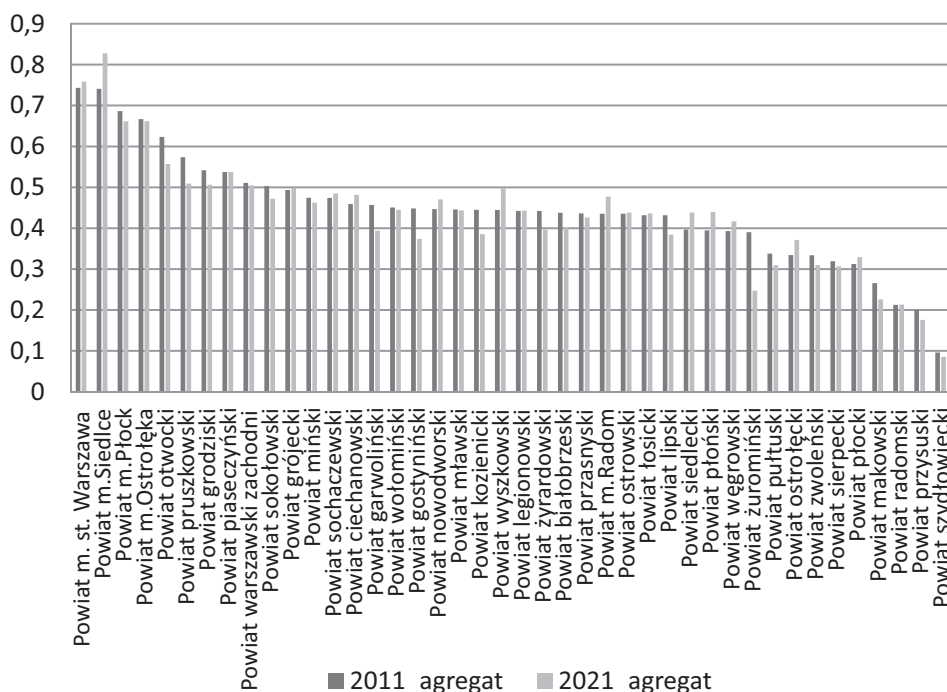
Tabela 2. Wskaźniki zrównoważonego rozwoju w obszarze społecznym dla powiatów województwa mazowieckiego

Oznaczenie	Wskaźnik	Stymulanta/ /destymulanta	Cel
X1	stopa bezrobocia rejestrowanego	destymulanta	1
X2	przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska = 100)	stymulanta	1
X3	pielęgniarki i położne na 10 tys. ludności	stymulanta	3
X4	zgony choroby układu krążenia na 100 tys. osób	destymulanta	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS, Bank Danych Lokalnych (dostęp: 10.03.2023).

Do określenia zarówno poziomu realizacji celu 1 (koniec z ubóstwem), jak i celu 3 (dobre zdrowie i jakość życia) ostatecznie przyjęto po dwie zmienne.

Zgodnie z opisaną wcześniej procedurą wyznaczono wartości zmiennej syntetycznej, wskazującej na poziom zrównoważonego rozwoju w obszarze społecznym dla poszczególnych powiatów województwa mazowieckiego (rys. 1).

Rysunek 1. Zmienna syntetyczna rozwoju zrównoważonego w obszarze społecznym w powiatach województwa mazowieckiego dla 2011 i 2021 r.

Źródło: opracowanie własne.

Zarówno w roku 2011, jak i 2021 najwyższym poziomem rozwoju w obszarze społecznym charakteryzowały się prawie wszystkie poza Radomiem miasta na prawach powiatu (Warszawa, Siedlce, Płock, Ostrołęka). Wysoka pozycja większości miast na prawach powiatu wynikała głównie z niskiej stopy bezrobocia oraz wysokich przeciętnych wynagrodzeń (Warszawa), niskiego wskaźnika zgonów na choroby układu krążenia (Ostrołęka), wysokiego wskaźnika liczby pielęgniarek i położnych (Siedlce) oraz dobrych, ale nie najlepszych wartości wskaźników w kilku obszarach jednocześnie (Płock). W Radomiu natomiast jednocześnie występowały: relatywnie wysoka stopa bezrobocia, niższe od średniej krajowej przeciętne wynagrodzenia oraz relatywnie wysoki wskaźnik zgonów na choroby układu krążenia.

W obu badanych latach najniższy poziom rozwoju zrównoważonego w obszarze społecznym obserwowany był w powiatach: makowskim, radomskim, przysuskim czy szydłowieckim. Największy wpływ na umiejscowienie powiatu na najgorszych pozycjach w rankingu miały czynniki związane z zagrożeniem ubóstwem: wysoką stopą bezrobocia oraz niskimi przeciętnymi miesięcznymi wynagrodzeniami. Szczególnie w zakresie możliwości realizacji celu 1 (koniec z ubóstwem) na poziomie powiatów warunkiem umożliwiającym realizację tego celu jest dobra sytuacja na rynku pracy w danym powiecie.

W celu identyfikacji zmian pozycji poszczególnych powiatów wyodrębniono cztery grupy ze względu na wartość zmiennej syntetycznej. Do pierwszej grupy (najwyższej) zakwalifikowano powiaty, w których wartość zmiennej syntetycznej była wyższa od średniej arytmetycznej powiększonej o odchylenie standardowe, w drugiej grupie (średnio-wyższej) znalazły się powiaty o wartości zmiennej syntetycznej przekraczającej średnią arytmetyczną, ale mniejszej od średniej arytmetycznej powiększonej o odchylenie standardowe. W trzeciej grupie (średnionizszej) znalazły się powiaty o wartości zmiennej syntetycznej mniejszej od wartości oczekiwanej, ale większej od wartości oczekiwanej pomniejszonej o odchylenie standardowe. W czwartej grupie (najniższej) znalazły się pozostałe powiaty, o najniższych wartościach zmiennej syntetycznej mierzącej poziom rozwoju zrównoważonego w obszarze społecznym. Wśród powiatów województwa mazowieckiego pomiędzy rokiem 2011 a 2021 trzydzieści powiatów nie zmieniło grupy, do której zostały przypisane, siedem powiatów awansowało na wyższą pozycję w rankingu (powiaty: legionowski, m. Radom, ostrowski, łosicki, siedlecki, płoński, płocki), a pięć spadło na niższą pozycję (otwocki, garwoliński, gostyniński, kozienicki, żuromiński). Szczegółowe wyniki grupowania powiatów przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3. Grupowanie powiatów województwa mazowieckiego ze względu na poziom rozwoju zrównoważonego w obszarze społecznym w 2011 i 2021 r.

Rok	Grupa 1 (najwyższa)	Grupa 2 (średniowysza)	Grupa 3 (średnionizsza)	Grupa 4 (najniższa)
2011	m. st. Warszawa, m. Siedlce, m. Płock, m. Ostrołęka, otwocki	pruszkowski, grodziski, piaseczyński, warszawski zachodni, sokołowski, grójecki, miński, sochaczewski, ciechanowski, garwoliński, wołomiński, gostyniński, nowodworski, mławski, kozienicki, wyszkowski	legionowski, żyrardowski, białobrzegi, przasnyski, m. Radom, ostrowski, łosicki, lipski, siedlecki, płoński, węgrowski, żuromiński, pułtuski, ostrołęcki, zwoleński, sierpecki	płocki, makowski, radomski, przysuski, szydłowiecki
2021	m. Siedlce, m. st. Warszawa, m. Ostrołęka, m. Płock	otwocki, piaseczyński, pruszkowski, grodziski, warszawski zachodni, grójecki, wyszkowski, sochaczewski, ciechanowski, m. Radom, sokołowski, nowodworski, miński, wołomiński, mławski, legionowski, płoński, siedlecki, ostrowski, łosicki	przasnyski, węgrowski, białobrzegi, żyrardowski, garwoliński, kozienicki, lipski, gostyniński, ostrołęcki, płocki, zwoleński, pułtuski, sierpecki	żuromiński, makowski, radomski, przysuski, szydłowiecki

Źródło: opracowanie własne.

Zarówno w 2011, jak i w 2021 roku w najlepszej grupie znalazły się miasta na prawach powiatu. Najwyższy poziom rozwoju zrównoważonego w obszarze społecznym odnotowywany był w największych ośrodkach, o najwyższym poziomie rozwoju gospodarczego i najlepszej sytuacji na rynku pracy. Brak możliwości zaspokojenia potrzeb i wynikające z niego poczucie wykluczenia ma często źródło w wielkości dochodów i bezpośrednio się z nimi wiąże (Kalinowski, 2018).

Podsumowanie

Rozwój zrównoważony dotyczy obszarów: gospodarczego, środowiskowego oraz społecznego. Obszary te są ze sobą powiązane, a coraz większą rolę w następujących przemianach ma czynnik społeczny, co wynika z faktu, że charakter i kierunek rozwoju gospodarczego w coraz większym stopniu zależą od jakości i ilości zasobów społecznych (Matuszczak, 2009). Wśród powiatów województwa mazowieckiego najwyższym poziomem rozwoju zrównoważonego w obszarze społecznym charakteryzowały się miasta na prawach powiatu, które jednocześnie charakteryzowały się najwyższym poziomem rozwoju gospodarczego. W ciągu 10 lat, od roku 2011 do roku 2021, nastąpiły tylko niewielkie zmiany w klasyfikacji powiatów pod względem poziomu rozwoju zrównoważonego w obszarze społecznym. Sugeruje to, że zmiany poziomu rozwoju w obszarze społecznym mają charakter długi-falowy i wymagają nie tylko zmian o charakterze politycznym, ale też zmian postaw społecznych. Jednocześnie zaś dla poziomu zrównoważonego rozwoju w obszarze społecznym konieczna jest dobra sytuacja na lokalnym rynku pracy, ograniczająca poziom zagrożenia ubóstwem. Warto również zauważyć, że na kształtowanie się poszczególnych wskaźników użytych do mierzenia poziomu zrównoważonego rozwoju w obszarze społecznym wpłynęła pandemia COVID-19, zmiany te dotknęły cały obszar kraju, a badanie ich wpływu będzie ciekawym obszarem dalszych badań.

Literatura

- Adamczyk, J. (2017). Dyfuzja koncepcji zrównoważonego rozwoju i społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw. *Marketing i Rynek* 11, s. 5–16.
- Barska, A., Jędrzejczak-Gas, J., Wyrwa, J. (2022). Poland on the path towards sustainable development – a multidimensional comparative analysis of the socio-economic development of Polish regions. *Sustainability* 14 (16), s. 1–17.
- Bąk, A. (2016). Porządkowanie liniowe obiektów metodą Hellwiga i TOPSIS – analiza porównawcza. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Taksonomia* 426, s. 22–31. DOI: <http://doi.org/10.15611/pn.2016.426.02>
- Burchard-Dziubińska, M., Rzeńca, A., Drzazga, D. (2014). *Zrównoważony rozwój – naturalny wybór*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- GUS, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start> (dostęp: 10.03.2023).
- Kalinowski, S. (2018). Problem ubóstwa i wykluczenia społecznego w krajach Unii Europejskiej w kontekście zrównoważonego rozwoju. *Więś i Rolnictwo* 3 (18), s. 93–112. DOI: <http://doi.org/10.7366/wir032018/04>
- Kisielińska, J., Borkowski, B., Czech, K., Górka, A., Koszela, G., Krawiec, M., Landmesser, J., Ochnio, L., Pietrych, Ł., Pierzykowski, R., Wasilewska, E., Zielińska-Sitkiewicz, M. (2021). *Wielowymiarowa analiza danych w ekonomice rolnictwa*. Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
- Matuszczak, A. (2009). Koncepcja zrównoważonego rozwoju w obszarze ekonomicznym, środowiskowym i społecznym. *Roczniki Ekonomiczne Kujawskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy* 2, s. 125–141.
- Murphy, K. (2012). The social pillar of sustainable development: a literature review and framework for policy analysis. *Sustainability: Science, Practice and Policy* 8 (1), s. 15–29. DOI: <https://doi.org/10.1080/15487733.2012.11908081>
- Nagórny, W. (2011). *Polityka społeczna a zrównoważony rozwój*. Prace Naukowe im. Jana Długosza w Częstochowie. Seria: *Pragmata tes Oikonomias* V, s. 137–146.

- ONZ (1972). Deklaracja Sztokholmska. Uchwała Konferencji Sztokholmskiej z dnia 14.06.1972 r.
- ONZ (2015). Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030, A/RES/70/1.
- ONZ (2000). Deklaracja Milenijna Narodów Zjednoczonych. Pobrano z: <https://www.unic.un.org.pl/milenium2000> (dostęp: 10.08.2022).
- Parlińska, M., Pietrych, Ł., Petrovska, I. (2014). Ocena zróżnicowania produkcji mlecznej w Ukrainie z zastosowaniem wielowymiarowych metod statystycznych. *Metody Ilościowe w Badaniach Ekonomicznych XV/4*, s. 229–235.
- Piketty, T. (2014). *Capital in the Twenty-First Century*. London: Harvard University Press.
- Raczkowska, M., Mikuła, A., Utzig, M. (2021). Zrównoważony rozwój w obszarze społecznym w Unii Europejskiej. Warszawa: Wydawnictwo SGGW.
- Roszkowska, E., Misiewicz, E. I., Karwowska, R. (2014). Analiza poziomu zrównoważonego rozwoju województw Polski w 2010 roku. *Ekonomia i Środowisko 2 (49)*, s. 168–190.
- Siuta-Tokarska, B. (2020). Nauka a filozofia zrównoważonego rozwoju. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy 61 (1)*, s. 167–183. DOI: <http://doi.org/10.15584/nsawg.2020.1.12>
- Spychała, M., Spychała, J. (2022). Zróżnicowanie rozwoju regionalnego w Polsce, Czechach i na Słowacji. *Przegląd Prawno-Ekonomiczny 3*, s. 131–149. DOI: <https://doi.org/10.31743/ppe.13420>
- Szymczak, D. (2018). Milenijne cele rozwoju – realne zobowiązania czy jedynie deklaracje? W: M. Szewczyk, E. Okraszewska, R. Dziuba, *Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Gospodarka – środowisko – inwestycje*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 7–16.
- Terefenko, O., Łonyszyn, P. (2018). Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego podstawą zrównoważonego rozwoju nadmorskich gmin w Polsce na przykładzie gminy Rewal. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna 20*, s. 123–136.
- Tuziak, A., (2022). Rozwój regionalny a paradygmat nowego regionalizmu. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy 70 (2)*, s. 55–69. DOI: <https://doi.org/10.15584/nsawg.2022.2.4>
- United Nations (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. Pobrano z: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (dostęp: 15.08.2022).
- United Nations (1992). Agenda 21. Pobrano z: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf> (dostęp: 18.08.2022).
- Wiśniewska, J. (2011). Economic sustainability of agriculture conceptions and indicators. *Acta Scientiarum Polonorum. Seria: Oeconomia 10 (1)*, s. 119–137.

Selected aspects of sustainable development in the social area in the powiats of Masovian Voivodeship

Abstract. The concept of sustainable development, which is the subject of political debate and many scientific studies, states that development should meet the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs. From the perspective of the well-being of the population, the social area is extremely significant.

The article aims to identify the powiats of the Masovian Voivodeship with the highest and lowest levels of sustainable development in the social area in 2011 and 2021 and to identify changes in the powiats' rank in the span of 10 years. The researched period covers changes in the economy and society during COVID-19 pandemics. Data from Statistics Poland (GUS) was used, and a synthetic measure was built using the TOPSIS method. The implementation of Sustainable Development Goal 1 – No Poverty and Goal 3 – Good Health and Well-Being were examined.

Keywords: sustainable development, social area, powiats, Masovian Voivodeship, TOPSIS